

5. Джежелей О.В., Емец А.А. Детское чтение: Програма для шкіл з російською мовою навчання. 1-4 класи // Початкова школа. – 2002. – №4. – С.56-58.
6. Джежелей О.В., Емец А.А. Литературное чтение. Программа для общеобразовательных учебных заведений 2-4 классы // Учебные программы для общеобраз. учебн. завед. с обучением на русском языке. 1-4 классы. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – С.71-91.
7. Кореневский Е.И. Объяснительное чтение в русской начальной школе. – М.: Известия АПН РСФСР, 1950. – Вып. 27. – 201с.
8. Светловская Н.Н. Методика внеклассного чтения. – М.: Просвещение. – 207с.

УДК 82.02

Емец А.А. ,
Коваленко О.М.
м. Харків

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОДИН ІЗ АСПЕКТІВ НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядається проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах сьогодення. Розкрито роль і значення педагогічної практики в становленні педагога. Особливу увагу приділено проблемам читацької підготовки студентів-першокурсників. Наведено результати експериментального проекту, визначено чинники, що впливають на професійне зростання студентів.

Ключові слова: *майбутні вчителі початкових класів, професійна компетентність, педагогічна практика, читацька підготовка, експериментальний проект*

В статье рассматривается проблема формирования профессиональной компетентности будущих учителей начальных классов в условиях современности. Раскрыта роль и значение педагогической практики в становлении педагога. Особое внимание уделено проблемам читательской подготовки студентов-первокурсников.

Приведены результаты экспериментального проекта, определены факторы, влияющие на профессиональный рост студентов.

Ключевые слова: *будущие учителя начальных классов, профессиональная компетентность, педагогическая практика, читательская подготовка, экспериментальный проект.*

The article deals with the problem of the professional competence formation of the future primary school teachers under the modern conditions. It reveals the role and importance of teaching practice in the formation of a teacher. The article pays particular attention p to the problems of reader training of the first-year students. It presents the results of the experimental project as well as defines the factors which affect the professional growth of students.

Key words: *future primary school teachers, professional competence, teaching practice, reader training, experimental project.*

Критерієм якості підготовки випускників вищих навчальних закладів є професійна компетентність як «сформована система професійних знань і вмінь, і педагогічних здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для якісного виконання педагогічної діяльності» [1, с. 53]. Дослідженню сутності компетентностей учителів та особливостям їх набуття присвячені роботи Г. Вайлера, Н. Кузьміної, А. Маркової, М. Розова та ін.

Особливе місце в підготовці вчителя займає педагогічна практика. Її значення та роль у професійному становленні майбутнього педагога висвітлювалися в дослідженнях М. Євтуха, І. Зязюна, І. Ісаєва, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, Л. Спіріна та ін. Проблемам ефективно організації практики в педагогічних ВНЗ присвячено праці М. Букача, В. Гриньової, О. Лавриненко, І. Пальшкової, Т. Полякової, Л. Хомич, О. Щербакова та ін.

Практика розглядається як один із важливих показників рівня готовності студента до педагогічної діяльності. Саме під час практики студент може зрозуміти, чи не помилився він у виборі професії.

На сьогодні доведеним є той факт, що доцільно організована практика, її безпосередній зв'язок з теорією є одним з основних шляхів покращення фахової підготовки педагогічних кадрів. Однак, на жаль, традиційні підходи до

проведення педагогічної практики не дозволяють забезпечити належний рівень професійної компетентності вчителів нового типу. Тому нагальною потребою сучасної освіти є пошук нових форм організації та проведення практики.

Саме тому у 2016 році на факультеті початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди було запроваджено експериментальний проект «Школа професійного зростання (День у школі)», мета якого — перехід на якісно новий рівень фахової підготовки. На відміну від традиційних форм проведення педагогічної практики, яка на перших двох курсах носить пропедевтичний і пасивний характер і тільки на 3 і 4 – тривалий і активний, експеримент передбачав реалізацію діяльнісного підходу і залучення студентів, починаючи з першого курсу, до професійно орієнтованої взаємодії з дітьми.

Оскільки в діяльності вчителя початкових класів особливе місце займає робота з дитячою книгою, а саме цей напрямок у власному досвіді сучасних студентів практично відсутній, то в процесі підготовки програми практики пріоритетним було визначено формування читацької культури шляхом упровадження занять з дитячою книгою. Саме тому до участі в проекті були залучені співробітники лабораторії методичного забезпечення безперервної системної освіти «школа – ВНЗ» та науково-консультативного центру читання та дитячої книги ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Першочерговим завданням проекту було визнано формування в студентів першого курсу навички виразного педагогічного читання творів художньої літератури, умінь спілкування з дитячою аудиторією щодо прочитаних творів. Обрання такої мети пов'язане із результатами багаторічних досліджень мовленнєвих і читацьких умінь студентів, які тільки починають навчання на факультеті. Співробітниками лабораторії впродовж останніх 15 років накопичено й узагальнено наукові дані, що дозволяють визначити в підготовці майбутніх учителів найбільш проблемні місця, які в подальшому впливатимуть на їхню професійну компетентність. Серед них найбільше занепокоєння викликають:

1. Низький рівень читацької культури (обмежений читацький кругозір, наявність великої кількості помилок у записі прізвищ письменників, фіксація заголовку твору без зазначення його автора) [2].

2. Відсутність позитивного читацького досвіду (значна частина студентів зізнається, що не любили читати в дитинстві), що є суттєвою перешкодою для формування в молодших школярів інтересу до читання.

3. Недостатній рівень сформованості навички виразного читання перед аудиторією, що негативно позначається на бажанні учнів слухати, а потім самостійно перечитувати твори. Опитування студентів показало відсутність кореляції між самооцінкою й зовнішнім оцінюванням. Практично всі респонденти були впевнені в тому, що вони спроможні читати виразно, що це нескладне вміння. Однак результати перших занять показали, що майже 90% першокурсників мають ті чи інші недоліки в умінні читати вголос твори дитячої літератури, а саме: занадто швидкий темп читання, що ускладнює сприйняття; недостатня гучність голосу, певна млявість і монотонність; наявність орфоепічних помилок, пов'язаних з білінгвізмом; проблеми логопедичного характеру. Але головний недолік – це читання без урахування жанрових особливостей твору, недостатнє розуміння смислу, невміння оцінити описаний випадок і передати голосом характер героїв, що не дозволяє слухачам уявити і зрозуміти описані події.

З метою усунення зазначених недоліків і забезпечення активної практики виразного читання перед аудиторією в межах експериментального проекту «Школа професійного зростання (День у школі)» була розпочата систематична робота за участю тьюторів – старшокурсників або магістрантів. Звичайно, до такої роботи могли бути залучені тільки студенти із високим рівнем відповідальності та професійної готовності. Як показала практика, продуктивним є керівництво одним тьютором групою з 5-6 студентів-першокурсників. Тьютори отримували програму читання і після консультацій із викладачами здійснювали контроль за підготовкою першокурсників. Такий вид роботи виявився надзвичайно корисним як для студентів молодших курсів,

так і старших, оскільки в такий спосіб кожен мав можливість отримати цінний досвід практичної роботи з дитячою книгою та усунути прогалини у власній читацькій підготовці.

Під час реалізації експериментального проекту відбулася апробація різноманітних форм тьюторської взаємодії старших курсів з молодшими, а саме:

2016-2017 навч. рік (II семестр) – основні учасники: студенти першого курсу та тьютори-магістранти 5 курсу. Завдання магістрантів полягало в підготовці першокурсників до виразного читання творів дитячої літератури перед учнями. Тьютори навчалися оцінювати студентів молодших курсів, попереджати й виправляти мовленнєві помилки.

2017-2018 навч. рік (I семестр) – основні учасники: студенти першого курсу, тьютори-магістранти 5 і 6 курсів. Тьютори 6 курсу, спираючись на набутий досвід, допомагали п'ятикурсникам здійснювати керівництво роботою першокурсників. На цьому етапі впровадження експериментального проекту було уточнено перелік творів для читання дітям.

2017-2018 навч. рік (II семестр) – основні учасники: студенти 2 курсу та тьютори-магістранти 5 курсу. Педагогічне зростання другокурсників забезпечувалося завдяки тому, що, маючи досвід виразного читання творів дитячої літератури, вони використовували підготовлені фахівцями розробки занять і проводили уроки позакласного читання. Результатом такої роботи стало те, що частина професійно орієнтованих другокурсників оволоділа на практичному рівні методикою проведення уроків позакласного читання.

2018-2019 навч. рік (I семестр) – основні учасники: студенти першого курсу та тьютори-студенти 4 курсу. Студенти 4 курсу, озброєні знаннями з різних методик, під керівництвом досвідчених фахівців здійснювали розробку і проведення уроків позакласного читання, а також готували першокурсників до виразного читання художніх творів.

Реалізація експериментального проекту «День у школі» стала можливою завдяки плідній співпраці викладачів університету з педагогічними

колективами загальноосвітніх шкіл міста Харкова (ХЗШ№10, ХЗШ№36, ХЗШ№56, ліцей «Професіонал»).

Результати трирічної роботи дають можливість визначити суттєві чинники, що впливають на продуктивність професійного зростання студентів:

- упровадження трьохрівневої системи взаємодії учасників проекту: викладач – тьютер – студенти молодших курсів;
- дотримання єдиної стратегії усіма учасниками проекту;
- забезпечення оптимальної мотивації студентів.
- систематичність проведення практики;
- демонстрація викладачами привабливого зразка взаємодії з книгою і дітьми;
- ретельний контроль викладачів за роботою студентів з наданням регулярних консультацій;
- забезпечення взаємонавчання внаслідок відвідування й обговорення уроків, проведених студентами;
- створення достатнього фонду якісної дитячої літератури;
- наявність базових шкіл і вчителів, зацікавлених у реалізації проекту.

Експериментальний проект «Школа професійного зростання (День у школі)» триває, пошук ефективних шляхів формування читацької культури майбутніх учителів початкових класів продовжується, але вже сьогодні можна констатувати перспективність обраного напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тевлін Б.Л. Професійна підготовка вчителів / Б.Л. Тевлін. – Х. : Видав. група "Основа", 2006. – 192 с.
2. Дьякова Ю.С. Изучение некоторых особенностей читательской культуры студентов / Ю.С. Дьякова, С.А. Машкина // Методика навчання: проблеми і пошуки: Збірник наукових праць. – Харків, ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2012. – Вип. 5. – С.14-21.